

ROYNDARVERKÆTLANIN TÍTT - TILTØK Í TØKUM TÍMA

-EIN STØÐULÝSING Á HEYSTI 2016

TÍTT hevur sín uppruna í danska TOPI (tidlig opsporing og indsats), ið Socialstyrelsen í DK hevur tikið stig til.

Føroyska royndarverkætlanin brúkar tilfar frá Viborg kommune.

Royndarverkætlanin 2015 - 2016

Hvannasund kommuna

Dagstovnur og skúli.

Barnatal 40

Eysturkommuna

Tveir dagstovnar, forskúli, skúli og frítíðarheim.

Barnatal 300

Runavíkar kommuna

Dagrøkt, fýra dagstovnar, tveir forskúlar, fýra skúlar, tveir frítíðarskúlar.

Barnatal 500

Skúli
Sosialir myndugleikar
Politi

Skrivað støðulýsingina hevur:
Andriása Dam Joensen, PhD lesandi innan námsvísindi og sálarfrøði
eftir áheitan frá SSP-samskipanarbólkinum
Novembur 2016

Innihaldsyvirlit

Fororð	4
Inngangur	6
Innsavning av tilfari	7
Fyrivarni.....	7
Bygnaður	9
Implementeringsfasur	10
Kommunurnar og TíTT	11
Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við felags stevi:.....	12
Trivnaðarskjalið	13
Gult, grønt og reytt	16
Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við trivnaðarskjalinum:.....	17
Skiftistalvan og skiftissamrøður.....	19
Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við skiftistalvuni:	19
Tvørfakligt samstarv og eitt felags mál.....	21
Hvussu kann arbeiðast við hesum í framtíðini:	22
Foreldraluttøka.....	23
Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við foreldraluttøku:	25
Samrøðufrymil og samrøðuamboð	26
Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við samrøðuamboðum og frymlinum: ..	26
Greiningarfrymilin	28
Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við greiningarfrymlinum:.....	29
Potentiali og tilfeingi	30
Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við tíðarnýtsluni:.....	31
Námsfrøðilig rágeving: kommunal, ekstern og Sernám	33
Viðmerkingar til, hvussu arbeiðast kann innan hetta í framtíðini	35
Niðurstøða.....	37
Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við íverksetan av TíTT.....	37
Viðkomandi lesnaður.....	39

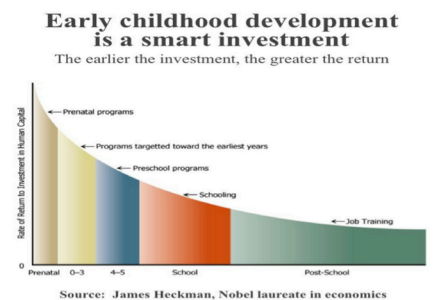
Fororð

Øll børn og ung skulu hava somu møguleikar og umstøður at vera ein virkin partur í felagsskapi við onnur. Men vit mugu ásanna, at hetta er ikki nøkur sjálffylgja, tí tað eru børn og ung í Føroyum, ið liva undir umstøðum, sum skaða teirra heilsu og menning. Í 2012 var miðvíst farið undir at kunna um fráboðanarskylduna hjá fakfólki. SSP ráðgevingin fekk ein samskipandi leiklut í átakinum “Øll børn hava rætt til eitt gott lív”.

Eitt er at seta fráboðanarskylduna á dagsskrá. Avbjóðingin er tó fyrst og fremst, at hava neyðug amboð at síggja tað, vit skulu síggja og síðan seta neyðugar fyriskipanir í verk. Tað er órógvandi at vita sær, at tað er ein vaksandi tørnur á serkunnleika, ið skal til at hjálpa vaksnum fólki við trega í lívinum, tí tey ikki finga tað, teimum tørvaði, tá tey vóru børn.

Tað er her, at TÍTT kemur inn í myndina. TÍTT er ein skipað tilgongd við bæði eygleiðingum og arbeiðshættum, ið geva okkum eina greiða mynd av, um tiltøk móguliga skulu seta í verk – Tiltøk í Tøkum Tíma.

Gransking prógvar, at góðskan á dagstovnum og skúlum hevur avgerandi ávirkan á lívskorini hjá børnum. Um vit skulu fremja munagóð tiltøk, er neyðugt at hava ein reyðan tráð, ið bindur saman allar tvørfakligar tættir, ið venda sær til børn og ung. Trivnaður hjá børnum er felags ábyrgd – og eitt gott barnalív skapa vit í felag.

Sum partur av fyribyrgjandi arbeiðinum er TÍTT eitt gott amboð hjá fakfólki at varnast tekin um vantandi trivnað so tíðliga sum gjørligt. Hetta er sera einfalt og ger sítt til, at vit eru før fyri at síggja barnið, har barnið er. Endamálið er at tryggja, at hond verður tikin um móguligar trupulleikar skjótast gjørligt, og at hóskaði tiltøk kunnu setast í verk, til tess at tryggja menningina hjá barninum saman við øðrum børnum og vaksnum.

Tá tað er sagt, má ásannast, at TÍTT bert verður framt í verki, um avvarðandi partar og politiska skipanin taka undir við, at menna og styrkja tvørprofessionella arbeiðið, har fakfólk finna sín ávísa leiklut at mæta børnunum og foreldrum teirra. Hugsjónin og virðisgrundarlagið handan TÍTT - og greitt skipaðu mannagongdirnar - eru eitt stórt stig rætta vegin. Tí er at fegnast um, at teir partar, ið higartil hava verið virknir í royndarverkætlanini, hava samtykt, at TÍTT eisini frameftir skal verða partur av námsfrøðiliga virksemin teirra. Eisini er tað hugaligt at vita sær, at tað legst afturat av kommunum, ið hava samtykt ella arbeiða við, at taka TÍTT til sín.

Óli Rubeksen, SSP ráðgevi og samskipari av royndarverkætlanini

Inngangur

Støðið verður í hesi frágreiðing tikið í arbeidsgongdini hjá TÍTT royndarverkætlanini, ið fevnir um børn í aldrinum 0 ár til 3. flokk. Royndarverkætlanin fevnir tískil um ymsar fakbólkar, ið starvast við hesum aldursbólki: dagstovnar, frítíðaransing og skúlar í Eystur-, Hvannasunds- og Runavíkar kommunum.

Endamálið við TÍTT verkætlanini er at seta í verk felags arbeidshættir og amboð at styrkja um førleikan at síggja tey børn, sum vantrívast og at styrkja um vitanargrundarlagið undir tí, sum gerast má, soleiðis at allar fyriskipanir fara fram sambært eini ávísari vitan. Við hesum verður lagt upp til, at neyðugir førleikar eru til staðar, og at teir eru partur av tvørfakliga samstarvinum, ið skal bæta um trivnaðin hjá barninum.

Arbeiðið fer soleiðis fram, at hvørt einstakt starvsfólk mennir sínar egnu fakligu førleikar, men hesir førleikar verða eisini mentir í tvørfakligum samstarvi, ið kann vera trivnaðinum hjá børnunum at gagni.

Eg vil gjarna nýta høvið at takka teimum, ið hava luttikið í bólka- og einstaklinga-samrøðunum. Somuleiðis vil eg gjarna takka øllum stovnsleiðarum, ið hava verið við til at sett meg í samband við starvsfólk og samskipað bólkasamrøður á stovnum teirra.

Novembur 2016

Andriása Dam Joensen

Innsavning av tilfari

Stöðulýsingin er grundað á 11 kvalitativar, semi-struktureraðar fokusbólkasamrøður og 5 einstaklingasamrøður¹, sum hava verið frá 45 min. til 1,5 tíma til longdar. Samrøðurnar eru semi-struktureraðar við interview-guidum og tey, ið vóru interviewaði, umboðaðu Sernám, námsfrøðiligar ráðgevar, kommunala fyrisiting, leiðslu og starvsfólk á luttakandi stovnum.

Samrøðurnar hava fyrst og fremst viðgjørt, *hvat luttakandi aktørarni meta virkar fyri hvønn, og á hvønn hátt tað verður mett at virka*. Spurningarnir, ið settir vóru, vóru serliga grundaðir á tað tilfarið, ið SSP-samstarvið hevur framleitt, umsett og tillagað.

Fyrivarni

Tað er týðningarmikið at leggja dent á, at innsavnaða tilfarið bert er grundað á tað, ið tey, sum eg havi havt samrøðu við, søgdu, og teirra subjektivu lýsing av, at hvat tey meta, hevur riggað, hví og hvussu. Hendan stöðulýsingin ikki er eitt klassiskt *effektstudie* av, um íverksetanin av TÍTT verkætlanini í roynd og veru hevur havt ein málbæran virknað. Hetta hevði kunnað verðið mátað við at nýta kontrollbólkar og pre- og postmátingar við kvantiativum variablum, og hetta er nakað, ið átti at verið roynt í komandi eftirmetingum.

Á henda hátt hevði verið møguligt at hugt nærri at ymsum variablum, sum eitt nú, hvussu dynamisk litlegggingin av børnum er, um tað vóru færri børn í reyðari/ gulari støðu yvir eitt longri tíðarskeið, um tað vóru betraðar samstarvsrelatióinir/økt samskifti ímillum ymsar aktørar o.s.fr.

Um man í framtíðini bæði nýtir kvantitativar og kvalitativar arbeiðshættir, gerst tað møguligt at lýsa bæði, hvat hevur virkað fyri hvønn, og undir hvørjum umstøðum – bæði hvussu og hví (tað kvalitativa aspektið) og eisini um hvat (í hvussu stóran mun) og hvussu útbreitt (tað kvantitativa aspektið).

Vert er at leggja sær í geyma, at sjónarmiðið hjá heilsufrøðingunum var ein týðandi partur av donsku eftirmetingini av tilsvarandi TOPI-verkætlanini. Tey mettu eitt nú,

¹ Orsøkin til einstaklingasamrøðurnar er, at tað av praktiskum orsøkum ikki bar til at samskipa allar samrøður.

at samskiptið við lærarar og námsfrøðingar í ein sera stóran mun var vorðið betur, og at partarnir allir í ein størri mun vóru farin at tosa sama mál (Rambøll, 2013).

Vert er at leggja dent á, at luttakandi starvsfólk í hesi eftirmeting mettu, at samstarvið við heilsufrøðingar sum heild er gott - í nógvum førum sera gott. Tó vóru tað fleiri starvsfólk og leiðarar, ið ynsktu, at heilsufrøðingar høvdu kunnað havt ein virknan leiklut í TíTT-royndarverkætlanini.

Av hesi orsök var heitt á Gigni um at fáa eina samrøða við leiðsluna, har áhugavert hevði verið, at frætt nærri, hvørji teirra sjónarmið vóru.

Bygnaður

Í hesu støðulýsingini havi eg býtt lýsingaraspektið í tveir undirspurningar, sum viðgera tey ymsu amboðini í TÍTT verkætlanini og tvørfakliga frymilinum.

Fyrri spurningur er tískil orðaður á henda hátt:

- Hvussu virkar TÍTT (trivnaðarskjalið, skiftistalvan, samrøðufrymilin o.a.) fyri hvønn einstakan fakkból, og hvørja ávirkan uppliva tey, at verkætlanin og amboðini hava havt fyri teirra gerandisdag og móguleika teirra at vera við til *at seta tiltøk í verk í tøkum tíma?*

Spurningurin viðvíkjandi tvørfakliga frymlinum og eksternu sparringini er orðaður eitt sindur annaðleiðis:

- Hvussu, og í hvussu stóran mun meta luttakararnir, at tvørfakligi frymilin og eksterna sparringin stuðlar uppundir arbeiðsgongdina hjá starvsbólkunum og førleika teirra *at seta tiltøk í verk tøkum tíma?*

Implementeringsfasur

Ymiskt var, hvussu leingi ymsu kommunur og stovnar høvdu verið partur av verkætlanini.

Tá farið var undir bólkasamrøðurnar, gjørdist skjótt greitt, at ymiskt var, hvussu økini eru farin undir uppgávuna at seta TíTT í verk. Onkrastaðni eru fleiri amboð tikin úr amboðskassanum, aðrastaðni hevur tilgongdin verið annaðleiðis. Eitt nú tosaðu fleiri leiðarar um, at enn vóru tey ikki komin so mikið langt, at tey høvdu brúkt greiningarfrymilin, samrøðufrymilin, samrøðuamboðið og skiftistalvuna. Eisini vóru tað stovnar, ið bert høvdu roynt at fyllt trivnaðarskjalið út eina ferð, og ikki roynt nøkur onnur amboð í verki. Eisini var ein stovnur, sum bert hevði roynt at gjørt hetta saman við ráðgeva. Tískil gerst grundarlagið fyri at meta um íverksetanina rættiliga veikt á fleiri stovnum. Tó vóru fleiri stovnar ið høvdu roynt øll amboð í verki.

Vent verður aftur til møguligu orsøkirnar til misjövnu íverksetanina í niðurstøðuni.

Kommunurnar og TíTT

Fyrsta bólkasamrøðan var við umboð fyri fyrising í luttakandi økjum: Eystur-, Hvannasunds- og Runavíkar kommunum. Tey vóru samd um, at tey frá byrjan, tá tey høvdu verið bjóðað til kunnandi fundir um dansku verkætlanina TOPI, høvdu sæð ein møguleika at menna námsfrøðiliga økið og samstundis skapa ein reyðan trád, ið kundi fylgja barninum, tá tað ferðaðist á ymsum pallum.

Týdningur var lagdur á, at trupulleikar kunnu loysast, áðrenn teir gerast ov stórir – og har við sera truplir at finna góðar loysnir á. Eisini varð hugsað um *lívsmøguleikarnar* hjá barninum, t.v.s. at tað ræður um at skapa so góðar fortreytir fyri barnið, at avbjóðingar í barnaárum ikki kasta ein so stóran skugga á vaksnamannatilveruna, at tær gerast ein forðing fyri, at ein kann útinna sum mest av tí, sum man setir sær fyri.

Sum held mettu umboðini fyri kommunurnar, at íverksetanin hevur eydnast rættiliga væl. Tó varð eisini ásannað, at tað mundi vera eitt sindur misjavn í summum økjum, hvussu verkætlanin er vorðin ein partur av gerandisdegnum á ymsu stovnunum.

Kommunurnar høvdu sum heild eina jaliga fatan av verkætlanini. Mett varð, at tað fyrst og fremst er á einstøku stovnunum, at verkætlanin skal standa sína roynd. Sostatt er tað upp til leiðslurnar og starvsfólk teirra, hvussu tey vilja lyfta uppgávuna.

Komið var eisini inn á, at kommunurnar bert hava dagstovnarnar sum part av sínum málsøki. Hetta merkir, at tær ikki hava somu ávirkan á hin luttakandi partin – skúlarnar, sum jú er ein sera týðandi partur av verkætlanini – men sum Mentamálaráðið varðar av.

Sum kunnugt hevur ein triði partur, Gigni, fleiri ferðir verið eftirlýstur í sambandi við TíTT-verkætlanina (soleiðis at hann hevur sama leiklut sum í danska TOPI), men hetta hevur ikki givið úrslit. Gigni hoyrir heima undir Heilsumálaráðnum.

Sostatt hevur ikki borið til at skapa eitt samstarv við einum reyðum tráði, sum tryggjar ein felags hugburð og felags átøk í mun til einstaka barnið.

Hetta er sjálvsagt ikki í samsvari við TíTT-hugsjónina, har samstarvið millum ymsar fakbólkar, sum hava samband við barnið, er ein berandi táttur. Har bert dagstovnar eru farnir í holt við TíTT-arbeiðið, verður tískil onki tvørfakligt samstarv við skúlan –

og ei heldur við heilsufrøðingin. Spurningurin er tá, um tað í roynd og veru er talan um TÍTT (ella TOPI).

Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við felags stevi:

- Tað er ein fortreyt fyri víðari íverksetan av TÍTT-verkætlan, at teir fakbólkar, sum eru kring barnið, finna saman í einum vælskipaðum samstarvi. Til hetta krevst, at ábyrgdarhavandi ráð og myndugleikar gera neyðugar avtalur og ætlanir um hetta. Slíkar avtalur mugu fevna um ítøkilig viðurskifti, eitt nú tíðarnýtslu, eins og tað verður gjørt greitt, hvør hevur ábyrgd av hvørjum, og ikki minst, hvussu samstarvið millum partarnar verður skipað til dagliga. Sí viðmerkingar frá starvsfólkum aðrastaðni í hesi frágreiðing.

Trivnaðarskjalið

Tilfarið, ið er framleitt (SSP, 2014), greiðir frá, at trivnaðarskjalið er eitt amboð til metingar av trivnaðinum hjá børnum og til at varnast møguligar trupulleikar. Felags fyri starvsbólkar allar er, at skjalið verður fyllt út trýggjar ferður um árið (í januar, apríl og októbur mánaði). Fyrst fylla starvsfólk trivnaðarskjøl út hvør sær, síðani samanbera tey útfylltu skjølini á fundi, har tey stutt greiða nærri frá sínum metingum. Støðið verður tikið í spurningunum í 3. parti av skjalinum "Hugsanir og samrøður um einstaka barnið" (SSP:5-6)

Trivnaðartalvan er sett í verk í øllum økjum. Hon verður í øllum fakbólkkum sum heild mett at vera eitt gott arbeiðsamboð, sum gevur struktur, eina meira skipaða kollegiala og felagsliga sparring og meting av barnsins trivnaði.

Í bólkasamrøðunum gjørdist greitt, at fleiri starvsfólk mettu, at tey nú stóðu fakliga sterkari, tá ræður um at finna fram til og meta um tekin um mistrivnað og um barnið onkunsvegna er hótt, men mettu tó, at neyðugt var við "*meira tíð, venjing og endurtøku*" (starvsfólk á dagstovni) fyri at tey veruliga skuldu kenna seg trygg við at brúka TÍTT amboðini. Mett varð, at trivnaðartalvan ger sítt til, at øll børn í størri mun verða sædd og eftirmett. Samstundis mettu starvsfólk, at trivnaðartalvan stuðlar uppundir, at stig verða tikin til at greina og kanna ymsar støður nærri, tá varhugi er um, at børn møguliga mistrívast. Serliga er tað tað skipaða elementíð, tann hækkaða tilvitandin um barnsins trivnað, og ein ítøkiliggering av, hvat starvsfólk skulu vera tilvitandi um, og tann felagsfakliga refleksióinin, sum var mett at hava havt týdning fyri praksis.

Hetta er knýtt at systemteoretiska grundtankanum, um at síggja barnið í einum konteksti – bæði í mun til ymisk starvsfólk og teirra felags praksis – og soleiðis **ikki at síggja barnið sum ein isoleraðan trupulleika**. (SSP, 2014)

Mett var, at trivnaðarskjalið og mannagongdin, har hvør einstakur fyrst útfyllir skjalið og tað síðani verður skipað fyri innanhýsis samrøðum ikki bert hevur styrkt fakliga samskiftið millum starvsbólkar, men eisini møguleikarnar hjá starvsfólkum at seta orð á trupulleikar, tá samskipt verður við foreldur:

"... Samrøðurnar, sum man hevur við onnur um, hvussu man hevur greinað børnini, eru viktigar ... hví eg t.d. havi sett onkran í grønt, sum tú hevur sett í gult ... tað fær ein at hugsa djúpri ... og útum seg sjálvan ... uppá hendan mátan gerst tað nógv

lættari at fáa eina heildarmynd av støðuni og ikki bara at generalisera útfrá avmarkaða sjónarmiðinum hjá einum sjálvum ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Kollegiala refleksióin var mett at hava stóran týdning:

“Tað onnur siga við støði í tí, tey hava sæð og viðmerkt, tá tey hava fylt út teirra trivnaðarskjal, fær meg at umhugsa mín praksis ... tað fær meg at síggja nøkur ting, eg ikki hevði givið mær far um ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Eisini metti eitt annað starvsfók, at:

“Tá vit sóu trivnaðartalvuna (starvsfólkið peikar á trivnaðartalvuna) hugsaðu nógv av okkum, at hetta er jú so nógv av tí, sum vit gera, men nú er tað, tú veitst ... sett upp uppá ein annan máta ... meira skipað ...” (starvsfólk, skúli)

Tað, at starvsfólk saman settu orð á tað, tey hugsaðu um, merkti í fleiri førum, at starvsfólk fyrr enn áður settu seg í samband við foreldur, og at tey komu skjótari í gongd við at seta tiltøk í verk fyri barnið. Hetta var tó nakað, ið øll starvsfólk ikki vóru heilt samd í. Summi hildu, at tað, tey nú gjørdur, var í ein stóran mun tað sama, sum tey annars høvdu gjørt.

...“Tað hjálpti okkum at seta ting í gongd, og ikki bara sjálvi, men saman við øðrum ... saman við námsfrøðiliga ráðgevanum, børn sum t.d. ikki heilt mennast aldurssvarandi ... og samskiptið við foreldur verður eisini betur...”

Ein ávís ósemja var um, nær foreldur skulu gerast ein partur av greiningini og TÍTT-tilgongdini. Tað vóru fleiri starvsfólk, ið ikki mettu, at mannagongdin, sum fyriskrivar, at tá tvey starvsfólk ella fleiri greinaðu eitt barn sum verandi í gulari støðu, skulu tey seta seg í samband við foreldrini, var røtt. Tað vóru fleiri starvsfólk, ið mettu, at týdningarmikið er fyrst at hyggja eftir, um trupulleikin kann loysast innanhýsis á stovninum, áðrenn tosað verður við foreldrini. T.d. umboða hesar útsagnir hugburðin, ið orð var sett á í flestu bólkasamrøðum:

- *“... Vit hava ikki fylgt hasum reglunum 100% ... vissi vit síggja, at tað er ein gul støða, sum vit gott kunnu bota um sjálvar, so hava vit ikki inndrigið foreldrini ...” (starvsfólk, dagstovnur)*

- *Onnur mettu eisini, at "... Eg haldi tað er ok, at foreldrini ikki koma upp í beinanvegin ... -tað er í so tíðliga ... eg vendi tað inn móti mær sjálvum fyrst ... hvat kann eg gera ..."* (starvsfólk, dagstovnur)
- *"Summi ting, sum vit námsfrøðingar kunnu orðna í tí stilla, haldi eg ikki at vit skulu gera foreldrini stúrin um ..."* (starvsfólk, skúli)

Hjá nógvum var tað tó ein lætti, at tað var blivið meira legalt at tosa við familjuna, eisini tá tað ikki bert er um faklig viðurskipti. *"Tað kenst ikki so torført, sum tað var fyrr. Tí hetta er nakað, sum er partur av einari mannagongd ... hetta er nakað, eg skal ikki bara nakað, sum eg sum einstaklingur havi funnið uppá ..."* (starvsfólk, skúli)

Trivnaðarskjalið gevur í framleidda tilfarinum starvsfólkum eina greiða kós og fastar mannagongdir. Sjálvt um fleiri meta, at talan ikki er um, at praksis teirra grundleggjandi er broytt av hesi orsök. Hetta gjørdist týðiligt í bólkasamrøðunum, har tey gjørdur vart við, at tey í stóran mun høvdu *"gjørt tey somu tingini áðrenn"* (starvsfólk, skúli), men samstundis vóru tað starvsfólk, ið mettu, at tað í ein stóran mun var meira subjektivt, nær starvsfólk mettu, at foreldrini áttu at komið upp í leikin, og hvussu hesar samrøður áttu at farið fram.

"Vit høvdu jú eisini fundir um børnini fyrr ... men tað var kanska ikki heilt tey somu tingini, vit vóru tilvitaði um, og tað var kanska skjótt, at eitt einstakt ella nøkur starvsfólk líkasum domineraðu samrøðuna um ein ávísan trupulleika ella eitt ávíst barn." (starvsfólk, dagstovnur)

Allir starvsbólkar vóru samdir um, at tað skipaða elementíð er tað, ið tey serliga merkja mun á. *"Allur tann grøni bólkurin hevur ofta fyrr verið burtargloymdur. Fyrr hugsaði man ofta mest ella serliga um tey børnini, sum ikki kláraðu seg væl ella høvdu tað ringt."* (starvsfólk, skúli)

Við tað, at talan er um eina royndarverkætlan, hevur – eftir hvat ið skilst – ikki verið álagt stovnunum at taka neyðug stig, har børnini hava verið í gulari ella reyðari støðu:

"... Tað hevur verið ein kempiforðing. Tað stendur í einari reyðari støðu og nú skal handlast, men tá hava vit fingið at vita, at hetta er ein royndarverkætlan ... og tað kann vera ordiliga misvísandi ... at tey ikki kunnu fylgja mannagongdini ... poengið

er jú, at man skal reagera!“ (námsfrøðiligur ráðgevi um andsøgnina til systemisku tankagongdina í TÍTT-hugsjónini)

Gult, grønt og reytt

Tað var ymiskt, hvussu starvsfólk brúktu teir triggjar litirnar. Fyri summi var tað bert eitt innanhýsis amboð, sum var brúkt í fyrsta liðinum av arbeiðsgongdini, fyri onnur var tað nakað, ið varð brúkt í samskiftinum við foreldur.

“Eg bleiv sjálv rættiliga provokerað av tí reyða litinum ... tí tað gula fyri meg vísir, at vit líka skulu steðga og undrast, men reytt seta vit ofta í samband við forboð ... men eg eri komin forbít tað ... men í byrjanini virkar tað rættiliga ógvusligt, og tað kann eg ímynda mær, at foreldur halda, at tað er ógvusligt ... men samstundis haldi eg, at tað er nemt tá man tosar við foreldur at vísa á, at støðan er reyð, so vit mugu seta okkurt í verk ... broyta støðuna, so hon broytir lit ... so tað er bæði ein fyrimunur og vansi ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Hvussu starvsfólk upplivdu litirnar, varð nógv tosað um innanhýsis á stovnum:

“...Vit tosaðu nógv um tað ... tað vóru fleiri gul børn enn eg helt tað fór at vera, men tað var eisini áhugavert at síggja, hvussu skjótt støðan kundi broytast til at gerast grøn við lítlum broytingum ... og tað hevði ikki hent, um vit ikki fingur eyga á tað ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Í eini aðrari samrøðu varð tað sagt soleiðis:

“... Og tað er tað, sum er endamálið við TÍTT, tað er at seta orð á, og tað er nógv lættari at t.d. fáa hjálp frá Sernám ... at melda eitt barn inn, tá man kann seta orð á bæði sum starvsfólk og foreldur, at støðan er ring tá tey og tey tingini henda ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Tað hevur kanska verið ein yvirsæddur táttur í íverksetanini av TÍTT og trivnaðartalvuni, ella hevur samskiftið til starvsfólk møguliga ikki verðið nóg greitt, men tað tykist vera ósemja og óvissa um litirnir skulu nevnast, tá ið samskipt verður við foreldur. Henda ógreiða hevur sjálvsagt verið óheppin fyri byrjanina av verkætlanini, tí hon hevur sett starvsfólk og leiðslu í eina grundleggjandi tvístøðu:

“...Tað kennist skeivt at tosa við foreldrini um ymsu litirnar ... Tað kennist eitt sindur, sum vit bara seta børnini í kassar...” (starvsfólk, skúli)

Bólkingin av børnum við teimum trimum litunum verður tó av flestum starvsfólkum fatað sum eitt innanhýsis amboð, sum bert er ein innleiðandi bólking ella fasa.

Eitt sjónarmið, sum fleiri ferðir kom fram í ymsum bólkasamrøðunum, var, at tað var skeivt at *“seta spjaldur á børnini”* (starvsfólk, skúli), og onnur settu eisini spurnartekin við gulu og reyðu litirnar, ið eftir teirra tykki, kundu elva til neiligar væntanir, ið vaksin og onnur hava til børn. Hinvegin vóru tað eisini tey, ið settu spurningin, hvat alternativ ið til hetta er, og tey mettu tað vera partur av teirra professionella samleika, at brúka trivnaðartalvuna og litleggingina sum eitt amboð uttan at verða ov ávirkaði av hesum í praksis.

Fleiri starvsfólk lögdu dent á, at tað er neyðugt at útgreina ymisku elementini í trivnaðartalvuni nærri:

“...Man sær t.d. tá mann situr við tí í byrjanini, at setningarnir eru øgiliga opnir ... T.d. tað at hava góðar samrøðuforleikar ... tað er neyðugt at hava dømi uppá t.d. munin í millum eitt 3 ára gamalt barn og eitt 6 ára gamalt ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Eisini var spurnartekin sett við, hvørt tað er rætt, at øll starvsfólk innan skúla- og dagstovnaðkið sita og fylla trivnaðarskjalið út, og ikki bert tey við lærara- ella námsfrøðingaútbúgving.

Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við trivnaðarskjalinum:

- Í fleiri samrøðum kom fram, at tað var rættiliga tíðarkrevjandi at nýta trivnaðartalvuna á ein skipaðan hátt, og hetta var orsøkin til, at ein stovnur valdi at gera smærri tillagingar til tess at styttu um tíðina, tað tók at fylla út. Eisini valdu summir stovnar ikki at fylla talvuna út triggjar ferðir árliga, men heldur tvær ferðir. Gott hevði verið, um allir stovnar fylgdu sama leisti ella í hvussu so er, at man í framtíðini metir um og samanber virknaðin av, hvussu ofta stovnar velja at fylla út trivnaðartalvuna.

- Trivnaðartalvan eigur í ávísan mun at verða endurskoðað og tillagað arbeiðs-uppgávuunum og barnabólkunum hjá einstøku starvsbólkunum. Eitt nú mettu fleiri starvsfólk, at ynskliligt er, at talvan verður meira fjøltáttað í mun til einstøku aldurbólkarnir. Hvør talva fevnir um fleiri ár (0-3, 3-6 og 6-10 ár). Tað varð mettt at vera sera ymiskt, hvat kann verða væntað av yngru og eldru endunum av hvørjum aldurbólki. Eisini var mettt sum neyðugt at koma við allýsingum ella dømum uppá ymsu indikatorarnar fyri ymsu støðunar.
- Í fleiri bólkasamrøðum mettu starvsfólk og leiðarar á dagstovnunum, at tað var ynskiligt at finna strukturellar loysnir í mun til at fáa eina gjøllari gjøgnumgongd av børnum í øllum støðum. T.d. lögdu einstakir námsfrøðingar dent á, at teir bert høvdu sera avmarkaða tíð at fylla trivnaðarskjalið út ,meðan onnur sum heild mettu, at tey mangla tíð til hesa uppgávu. Avleiðingin er, at tað greiningararbeiðið, ið hevur við børn at gera, sum eru í grønnari støðu, eftir teirra tykki er niðurraðfest.
- Ósemja og óvissa var um, í hvussu stóran mun og á hvønn hátt, litirnir skulu umrøðast við foreldrini. TÍTT og danska tilfarið leggur stóran dent á, at talvan er eitt fakprofessionelt amboð, sum krevur fakligt innlit og er ikki nakað, sum foreldrini skulu setast inn í (Rambøll, 2014). Dygdargóð nýtsla treytar, at man ásannar, at *orð skapa veruleika*, og at børn tískil lættliga kunnu stigmatiserast, verða negativt lýst ella bólkaði gjøgnum at nýta málið á ymsan hátt: eitt nú kann man fáa reyð, grøn og gul børn.

Skiftistalvan og skiftissamrøður

Endamálið vð skiftistalvuni og skiftissamrøðum er sambært framleidda tilfarinum (SSP,2014) at tryggja, at vitanin um einstøku børnini fer frá einum stovni í annan, tá ið barnið fer av stovninum, t.d. tá farið verður úr dagstovni og í skúla. Hetta fyri at móttakandi stovnurin betri kann nøkta serligan tørv hjá einum barni.

Í samrøðunum gjørdist greitt, at flestu stovnar høvdu ikki íverksett øll amboð ella arbeiðshættir, og í støðulýsingini vóru tað fá, ið høvdu roynt at fyllt skiftistalvuna út, og fá, ið høvdu roynt at luttikið í skiftissamrøðum. Tó vóru tað fleri, ið mettu potentialið var stórt, og í ein ávísan mun saknaðu tað í teirra praksis.

“Absolut hava vit kent, at vit hava manglað vitan, tí at vissi tú ikki fært informatiónir aðrastaðni frá ... og tey ikki eru góð til at formidla tað, so stendur mann á berum og skal uppfinna alt møguligt umaftur ... og tað er nakað, sum eg haldi manglar innan okkara fak.” (starvsfólk, dagstovnur)

Onnur vóru samd í hesum:

“.. Hetta er nakað, sum hevði gjørt stóra nyttu. Vit hava havt børn, sum vit ikki hava vitað nóg nógv um, men sum man so seinni sær, at tey ikki trívast. Við TÍTT kann man skjótari seta neyðug tiltøk í verk ...” (starvsfólk, skúli)

Eisini metti eitt annað starvsfólk, ið starvaðist í frítíðarskúla, og hevði roynt amboðið í verki, at:

“...Eitt, sum eg haldi er ordiliga gott, er skiftisfundimir ... tað at man situr á fundi við foreldrunum, so fælir man, at man kennir foreldrini og barnið betri. Vit høvdu skiftisfund við foreldrum at børnum frá einum stovni ... og hinari helvtini ikki ... tað føldist øgiliga nógv lættari ... og eg føldi, at vit kendu aðru helvtina av børninunum nógv betur, tí vit høvdu skiftisfund. Foreldrini sótu og fortaldu um sítt barn ... td. tá foreldirini komu eftir teimum kendi mann eitt samband ... vit høvdu sitið í sama rúmi og tosað um teirra barn ... tað føldist ordiliga gott.” (starvsfólk, dagstovnur)

Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við skiftistalvuni:

- Skiftistalvan sýnist ikki at hava verið ein partur av íverksetanini, ið hevur verið høgt raðfestur. Tað vóru tó fleiri, ið lögdu stóran dent á potentialið. Tí hevði

verið áhugavert at roynt skiftistalvuna í verki á fleiri stovnum, og at mett um, í hvussu stóran mun skiftistalvan er eitt hent amboð í samskiftinum við foreldur og aðrar fakbólkar.

Tvörfakligt samstarv og eitt felags mál

Verkætlanin leggur serligan dent á samskiptið, sum fer fram innan hvørja skipan. Hetta verður gjørt við tí fyri eyga at menna eitt felags samskipti við felags hugtøkum og eina felags fatan av teimum børnum, ið bera tekin um, at tey eru í truplari støðu, tvørtur um ymsar bygnaðir og fakbólkar.

Tvörfakligi frymilin skal geva ein felags pall fyri arbeiðnum við einstaka barninum, t.v.s. felags væntanir um, hvat einstaki fakbólkurin ger, og hvat leiklutur teirra er. Hetta ber í sær, at starvsfólkið kennir mannagongdir og handlimøguleikar, soleiðis at allur starvsfólkahópurin kann arbeiða skjótari og meira effektivt við tí, sum stúran er um.

Bæði leiðsla og starvsfólk á dagstovnum og skúlum settu orð á potentialið í hesum:

*“Vit hava jú ofta ... ella hava havt eitt sovorit spenningsfelt í millum okkum ... vit mugu læra okkum at leggja tað til síðis ... at fyrst og fremst hugsa um barnið ... og har upplivi eg, at hetta er eitt gott amboð ... og vit hava fingið somu upplæring í tí.
” (leiðari, dagstovnur)*

“Tað hevur verið mennandi, tað tvörfakliga samstarvið hevur ment seg ... vit menna okkum saman. Vit reflektera saman. Eg lærði ordiliga nóg av, at hoyra um tankarnir hjá hinum ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Eisini var dentur í fleiri samrøðum lagdur á týdningin at *“tosa sama mál”* (starvsfólk, dagstovnur):

*“...Tað er so í skúlanum, hetta við at venja seg við at eygleiða næmingar ... man hevur ikki havt nakað ordiligt amboð ... man hevur ikki altíð havt so miðvísar mátar at læra seg at eygleiða ... og tað, sum eg haldi er gott við hesum, at vit hava øll ... barnagarðurin, frítíðarskúlin og skúlin hava **eitt** felags at ganga út frá, og tað vil siga, at tá vit tosa, hava vit ein felags platform, sum vit tosa út frá (leiðari, skúli)*

Ein annar leiðari metti, at man gott kann implementera tað tvörfakliga aspektið eitt sindur betur. Hetta var ein partur, sum ikki var vorðin settur í verk í fleiri økjum, og sum eftir teirra tykki tíverri ikki var raðfest nóg høgt í íverksetanini av TÍTT.

Nógv av teimum, ið samrøða var við, kendu eisini eina størri kenslu av javnvirði í millum ymsu fakkólkarnar, við tað at tey hava ment eitt felags mál og byrjunarstöði. *“Tað styrkir okkum, at vit øll kunnu tosa sama mál. Bæði tá ið vit tosa við námsfrøðingar, Sernám o.s.fr. Men eisini tá vit tosa innanhýsis.”* (starvsfólk, skúli)

Eisini í økjum, har tvørfakligu samrøðurnar ikki vóru settar í verk, var dentur lagdur á potentiálið:

“... Eg eri spent uppá tvørfakligu samrøðurnar ... hvussu tað fer at vera at kunna fáa vitan og at samanbera, hvørjir faktorar vit hava lagt merki til í t.d. frítíðarskúlanum í mun til í skúlanum ... (starvsfólk, dagstovnur)

Hvussu kann arbeiðast við hesum í framtíðini:

Tvørfakliga samstarvið var ikki íverksett á nógvum stovnum, við tað, at flestu fundirnir og mesta samskiptið hevir verið innanhýsis á hvørjum stovni sær. Tískil gerst grundarlagið fyri at lýsa, í hvussu stóran mun tað hevir eydnast, sera veikt. Neyðugt er at raðfesta hendan partin í framtíðini.

Foreldraluttøka

TÍTT nýtir foreldraluttøku sum týðningarmikið tilfeingi í samrøðu og greining viðvíkjandi einstaka barninum. Framleidda tilfarið (SSP, 2014)leggur dent á, at tað er avgerandi, at foreldur merkja, at teirra luttøka ger mun. Fakbólkararnir mettu sum heild, at samskipti og samstarv altíð hevur verið ein samfeldur partur av praksis, men at broytingar vóru hendar. Sum heild mettu nógv starvsfólk, at tað fall teimum lættari at taka foreldur við, tá tey upplivdu nakað, tey stúrdi um viðvíkjandi barnsins trivnaði:

*“... Eitt annað er, at nú komi **eg** í fokus ... og **foreldrini** koma í fokus ... og tað er tað, sum burdi verið nr. 1 og ikki **tað barnið** ... tað er tað ofta, tá foreldur koma til foreldrasamrøðu ... so sita tey har og bíða, hvat fara tey at siga um mítt barn ... ofta hava tað næstan verið tjecklistar ... eg haldi, at við hesum gerst samrøðan meira natúrlig ...”*

Í einari kommunu høvdu starvsfólk á dagstovni og skúla luttikið á einum eyka skeiði um samskipti og neyðugu samrøðuna. Hetta lýstu tey í bólkasamrøðunum sum nakað, tey *“fingu sera nógv burturúr”* (starvsfólk, dagstovnur) og at *“... Tað gav okkurt afturat, at seta okkum inn í støðuna hjá foreldrunum ... og at tryggja okkum, at tey kenna seg trygg við at geva sítt íkast ...”* (starvsfólk dagstovnur)

Eisini lærarar mettu, at tað hevði gjørt mun – ikki bert í mun til verkætlanina, men samskiptið yvirhøvur. Eisini í foreldraviðtalum ávirkaði tað í ávísan mun spurningarnir, tey settu foreldrunum:

“Vit royndu at hava eitt meira opið samskipti ... aftaná at hava lýst støðuna spyrja vit eitt nú ... at nú hava vit sagt hetta, men hvussu uppliva tit tað? ... og tað blívur ikki bara einvegis samskipti ... annars kundi tað skjótt hent, at foreldrið føldi seg ákærðan og fór heim ... men vit samstarvaðu og gjørdi eina avtalu ... og tað gjørdi stóran mun!” (starvsfólk, skúli)

Í bólkasamrøðum við starvsfólk á øðrum stovnum varð havt á lofti, at gott var, at størri dentur varð lagdur á foreldrasamskipti:

“...Vaksandi denturin á foreldraluttøku er ikki bara við til at lyfta foreldrasamstarvið – tað lyftir eisini førleikan hjá starvsfólkum at hava samrøður á einum fakligum grundarlagi. (leiðsla, dagstovnur)

Hugburðurin um foreldur sum týðandi tilfeingi var týðiligur í samrøðunum:

"... Foreldur hava týðandi íkast til fatanina, vit hava av børnum. Tá foreldur eru við til ein felags tvørfakligan fund, koma vit longur ..."
(starvsfólk, skúli)

Áðrenn vóru foreldur, sambært einum starvsfólki í einum dagstovni, meira von við "at fáa ting at vita", men nú fingur foreldrini ein meira virknan leiklut, har tey saman við fakfólkum umhuga, hvussu stendur til við barninum, og tað hava tey sambært einum leiðara sum heild tikið sera positivt ímóti, og samstundis varð mettt, at samstarvað verður á javnari fót:

"... Eg haldi altíð, at vit hava lagt dent á samstarvið við foreldur ... men enn meira nú ... á fundum vísa teimum, hvat vit gera, hvat vit hugsa og siga, at hetta er okkurt, sum vit saman vilja gera betur. Tað ger tað nemmari fyri foreldrini, at seta okkum inn í teirra samanhag heima ... at verða opin ..." (leiðsla, dagstovnur)

Eisini meta starvsfólk, at samskiptið er broytt:

"Tað er ikki tann sami tjekklitin ... nú sita vit saman við foreldrunum ... tað er ikki neyðugt at nevna litirnir ... vit tosa um støðurnar, barnið er í ... og eg havi upplivað tað, at foreldur kenna tað aftur ... tað er eitt annað flow í samrøðuni." (starvsfólk, dagstovnur)

Eisini mettu fleiri, at uppfylgjandi fundirnir gjørdu mun:

"Tað gevur úrslit ... serliga í hesum trimum vikunum millum tá man hevur fund, at man so møtist aftur og staðfestur, at støðan nú er annaleiðis og betur ... tað kennist gott!" (starvsfólk, dagstovnur)

Tað vóru nógv starvsfólk, ið mettu, at nú er vorðið lættari at samskipta við foreldur um børn teirra. Eisini meta tey tað verða týðandi, at man nú hevur ment tryggleika og álit, soleiðis at foreldur tora at vera erlig og seta orð á torførar spurningar. Tó saknaðu tey nógv meira kunning um verkætlanina:

"Eg haldi, at foreldrini burdu fingið meira kunning, soleiðis at man ikki behøvist at sita og forklára fyri hvørjum foreldri til hvørja samrøðu. Í byrjanini var ein eisini bangin fyri at orða tað skeivt ... foreldur hava brúk fyri at vita, hvat tað er, sum

hendir, hvat tað er, vit brúka tíð uppá, tá arbeið verður við teirra barni ..."
(starvsfólk, dagstovnur)

Hetta kann hava við sær, at foreldur standa eitt sindur spyrjandi, tá ið børn móguliga skulu umrøðast á fundi. Tað er jú tað serstaka við verkætlanini og systemteoretiska grundarlagnum, at foreldur spæla ein týðandi leiklut, har teirra tilfeingi verður gagnnýtt og hetta sæst eisini á tí tilfari, ið higartil er gjørt.

Tað vóru respondentar bæði á leiðslu- og starvsfólkastøði, sum ynsktu, at foreldur sum heild vóru nógv betur kunnaði um TÍTT- verkætlanina, endamálið og generellu arbeiðsgongdina. Skotið varð upp, at eitt umboð fyri TÍTT-átakið kundi koma til felags foreldrafundir, soleiðis at tey kundu fáa høvi at seta spurningar. Eisini ynsktu fleiri ein faldara, sum gav stutta og neyva kunning um TÍTT.

Starvsfólk á stovni, sum hevði roynt hetta, lýsti tað positivt:

"...Á felags foreldrafundi hevði umboð frá kommununi og námsfrøðiligi ráðgevin framløgu um alt tað, sum liggur aftanfyri ... tað var ordiliga gott ... tað skapti størri forstålsi ... tí tað kunningarskjalið, sum tey fingtu við ... har stóð ikki tað stóra ... og tá hoyrdu vit onki frá foreldrunum ... ongar spurningar um nakað." (starvsfólk, dagstovnur)

Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við foreldraluttøku:

- Ein grundleggjandi veikleiki tykist sambært leiðslu og starvsfólkum vera, at foreldur higartil ikki eru nógv væl kunnað um verkætlanina. Sum áður nevnt, varð mett at vera ynskiligt at hava ein faldara, ið stutt greiddi frá TÍTT arbeiðsgongdini og hugsjónini. Mett varð, at hetta hevði givið foreldrum eina tryggileikakenslu og hevði økt um trúvirðið og álitid á TÍTT. Ein leiðari metti eitt nú, at hetta var sera týðningarmikið á stovnum sum teirra, ið lögdu dent á gjøgnumskygni og álit.
- Stórir dentur eigur at verða lagdur á tann týðning, tað hevur at inkludera foreldur sum týðandi samstarvspart –og sostatt at hava samsvar millum ástøðið og sjálvan gerandisdagin.

Samröðufrymil og samröðuamboð

Samröðufrymilin er karmur um tvöfakligar fundir. “Endamálið við samröðufrymilinum er at skapa grundarlag fyrri munagóðum fundum, bæði fyrri fakkfólk sínamillum og tvörtur um fakkmærk – fundum sum kunnu gerast stöði undir burðardyggum loysnum –til gagns fyrri tey börn ið eru til umröðu.” (SSP, 2014, s.1)

Eisini mettu fleiri, at samröðufrymilin við sínum fyra økjum ger sítt til, at luttakarar ikki beinanvegin fara í holt við at seta tiltök í verk, men hava greinað stöðuna og sett hana í ein samanhang:

“Tað góða við samröðufrymilinum er, at vit nú fyrst skulu finna útav og so handla til síðst. Fyrr í tíðini fóru vit ofta beinavegin í gongd, uttan veruliga at hava gjørt okkum tankar um, hvørjir trupulleikarnir og tey ymsu varðveitandi viðurskiftini vóru ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Tað kann tó enn gera nøkur ørkymlað, at tey ikki fara í gongd beinanvegin:

“Tað er ein hugsunarháttur, sum skal broytast. Vit eru von við at koma við loysnum. Men nú skulu vit greina stöðuna fyrst ...” (leiðsla, dagstovnur)

Leiðararnir, ið samrøða var við, og sum hava roynt frymilin í verki, uppliva at samröðufrymilin í ein stóran mun ger, at tey fáa meira burturúr fundum. Samstundis er frymilin við til at fremja eina tilgongd og hugburðsbroyting. Tó varð lagt afturat, at hetta var eisini nakað, ið kravdi venjing og endurtøku fyrri at man kendi seg tryggan við at nýta amboðið. Tað vóru fáir stovnar, ið høvdu roynt amboðið í verki, og av teimum vóru fleiri, ið bert høvdu roynt tað saman við kommunalum námsfrøðiligum ráðgeva.

“... Tað var gott ... at man fór ígjøgnum alt ... tað var rættiliga formelt, man greiddi frá, hvør leikluturin hjá einum var ... og at man ikki bara leyp frá einum evni í eitt annað, men at tað var skipað ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiddast framyvir við samröðuamboðum og frymlinum:

- Umráðandi er at hugsa nærri um, hvussu man í framtíðini kann stytta arbeiðstilgongdina, ið er tengd at samröðumamboðinum og

samrøðufrymlinum. Nógv av teimum, ið høvdu roynt samrøðuamboðið (starvsfólk og leiðsla) mettu, at tað kundi vera ov tíðarkrevjandi. Tó var hetta ikki so á øllum stovnum. Einstakir stovnar høvdu sett greiðar tíðaravmarkingar á, og mettu eisini, at tað gjørdist nógv lættari hjá øllum luttakandi partum og motiveraðu tey til at hava fleiri samrøður.

Greiningarfrymilin

Fyri tey børn, har trivnaðarstøðan verður mett at verða gul ella reyð, er ein partur av tiltøkunum og tilgongdini at gera eina greining við støði í greiningarfrymilinum.

Greiningarfrymilin hevur uppruna í vælkenda LP-frymlinum hjá Thomas Nordahl (Nordahl, 2005)

“Vit høvdu positivar upplivingar beinanveg á stovuni, eg arbeiði á, tá vit royndu at gera greiningina ... vit finga úrslit beinanveg ... so tað var motiverandi ... bara tað, at tú gjøgnumgongur børnini og kemur fram á børn, ið tú ikki veruliga hevur “sæð” ... og tað var ikki so týðiligt áðrenn TÍTT, tí tey virka til at fungera væl ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Eisini leggja starvsfólkini dent á potentialið í greiningarfrymlinum at loysa trupulleikar innanhýsis, áðrenn foreldur verða tikin upp í leikin:

- *“Tað er áhugavert, tá man hevur skiftst um at eygleiða og so setir seg og fyllir greiningarfrymilin út saman ... man finnur útav, at tað kemur ann uppá støður og onnur viðurskifti, ið hava ávirkan ... hvat hendi tá og tá ... (starvsfólk, dagstovnur)*
- *“tað gerst týðiligt, hvat fyri ávirkan man hevur sum ein partur av umhvørvinum hjá barninum ...” (starvsfólk, dagstovnur)*
- *“hjá okkum er tað tað tey flestu, sum blíva gul, tá eru tað smáting, sum kunnu broytast fyri at flyta tey yvir í grønt ...” (leiðari, dagstovnur)*

Starvsfólk lýstu eisini fleiri dømi, har tey nýttu greiningarfrymilin:

*“... Tað eru nógv dømi, har tað er gott at greina ... T.d. tá eitt barn reagerar ógvusligt, men er fryst úti ... tí hini børnini orka tað ikki, og síggja kanska ikki, at tað ger fortred, tí tað vil upp í ... tað vil hava uppmerksomheit ... men vissi man tosar við barnið ... og er positiv ... so síggja hini í bólkinum, at **hon** tímir barnið, so man tað ikki vera so galið, og tað gevur ofta ró í barninum ... sum ger støðuna lættari..”*

“...Vit hövdu eitt dæmi um eitt barn, sum fungeraði ordiliga væl í tí dagliga, men tá vit settu okkum niður at greina - ýjessus ... hetta er eitt barn, sum vit slettis ikki síggja, tí tað fungerar bara ... men so ikki allíkavæl...og so spyr mann seg sjálvan ... altso, nær havi eg kontakt við hetta barnið ... nær hevur tú ... tað er for lítið ... tað setur tankar í gongd, at eg má uppsøkja kontakt til hatta barnið, tí tað uppsøkir ikki okkum ... so tað aktiverar okkum ... tað er ikki bara tað barnið, sum er trupult, men eisini tey, ið fungera fínt ... tað var ein eye awakener” (starvsfólk, dagstovnur)

Starvsfólk, ið hövdu nýtt greiningfrymilin hildu tó, at tað er ein avbjóðing at finna neyðugu tíðina til at fylla greiningarfrymilin út, og at tað var torført at finna tíð til at gjøgnumganga tað, tey hvør sær hövdu skrivað.

Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við greiningarfrymlinum:

- Fáir stovnar hövdu roynt greiningarfrymilin í verki. Grundað á sera positivu lýsingarnar, sum fakkólkurin á dagstovnum settu orð á, og stóra týðningin, ið lagdur verður á greiningarfrymilin í framleidda tilfarinum, hevði verið ynskiligt at raðfest íverksetanina av hesum amboði í framtíðini.

Potentiali og tilfeingi

Eitt gjøgnumgangandi evni í flestu samrøðunum var týðningurin av **tíð og tilfeingi**. Tíð var nevnd sum ein týðningarmikil faktorur í flestu samrøðum. Eitt nú var sagt, at:

“TíTT umboðar veruliga ein góðan tanka, men tað ber ikki ordiliga til at realisera potentialið innanfyri tær ressursirnar, ið eru tøkar ...” (starvsfólk, skúli)

og eisini at:

“..Tað kann vera torført at realisera potentialið við tí manglandi tíðini!” (starvsfólk, dagstovnur)

Eisini mettu fleiri, bæði leiðsla og starvsfólk, at hetta er ein av høvuðsorsøkunum til, at ikki øll amboð eru íverksett og at allar mannagongdir ikki fylgjar:

“Sumt virkar meira relevant enn annað, men tað er kanska eisini tí, at man hevur avmarkaða tíð” (starvsfólk, skúli)

Tað gjørdist týðiligt, at bæði leiðarar og starvsfólk lögdu dent á, at um íløga var gjørd í eina verkætlan sum TÍTT, var neyðugt at eisini gera eina íløgu í tíð.

“Vit eru ikki heilt við sviðið soð, men tað manglar ... Tað er ein økt arbeiðsbyrja, vit hava jú eisini menningarætlanir, ið skulu gerast, TRAS, so sjálvt um tankin er góður og vit síggja, at tað ger mun, so er tað ørkymlandi, at tíðin ikki strekkir til ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Hóast hetta er niðurstøðan hjá flestu av starvsfólkunum og leiðsluni, lögdu teir flestu respondentarnir samstundis dent á, at tað er ein stór styrki at kunna sjónliggera og seta orð á tað, man hevur ein varhuga av -og at finna (út frá indikatorum í trivnaðarskjalinum, eftirfylgjandi greining og felags samrøðu) tekin um mistrivnað og seta tiltøk í verk so tíðliga sum gjørligt.

“... Áðrenn hevði man kanska ofta ein varhuga, og við amboðunum finnur man so útav, at jú, har er okkurt, og tað er hetta, og tað er nakað, vit eru samd um, og hetta gera vit okkurt við ... tað er ein stórur munur í mun til áðrenn ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Tó vóru tað fleiri, ið stúrdi fyri, at tann avmarkaða tíðin, ið nýtt verður til TÍTT, hevur havt eina neiliga ávirkan, og at týðningarmikið er, at seta greið krøv:

“ ...Tað er týðningarmikið, at leiðararnir eru samdir ... Vit søgdu t.d., at vit gera hetta ikki, vissi tímar ikki fylgja við, tí valdu vit t.d. ikki at hava skiftisfundir. So vissi hinir leiðararnir byrja at gera tað, áðrenn nakrir tímar koma, fær man tað ikki í gjøgnum, tí vit halda, at tað gongur út yvir børnini, vissi mann ger tað uttan eyka tímar ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við tíðarnýtsluni:

- Tað, sum í hesum sambandi hevði verið áhugavert í framtíðini, hevði verið at staðfest júst, hvør hendan økta arbeiðsbyrðan er: hvussu nógv eyka tíð verður nýtt til mannagongdir, útfylling av ymsum skjølum o.s.fr., hvørt hetta er nakað, ið heldur áfram, ella um meðaltíðin, ið tað tekur at útfylla skjøl og fylgja mannagongdum, minkar so við og við. Hetta hevði adresserað fatanina hjá fakkólkunum um, at tað sambært fleiri var ein ov stór arbeiðsbyrða, og hjá øðrum fatanina, at tað serliga var í byrjanini, at tað *“kendist sum ein eyka arbeiðsbyrða”* (starvsfólk, dagstovnur), og at tað so við og við kendist lættari og minni tíðarkrevjandi. Eisini hevði hetta kunnað verið við til at skapt meira gjøgnumskygni og álit í sjálvari kunningini, ið meira neyvt hevði greitt frá, júst hvussu nógv tíð skuldi setast av til luttøkuna í TÍTT.

Hetta má metast sum sera týðningarmikið, eftirsum fleiri leiðarir viðmerktu, at teir ikki kendu, at hetta hevði verið greitt teimum frá á kunningarfundum í byrjanini -Hvussu nógv tíð tað í roynd og veru kravdi at luttaka í royndarverkætlanini, og at tey tískil kendu, at kunningin ikki í ein nóg stóran hevði verið merkt av gjøgnumskygni.

Eisini til at seta miðvís og stimbrandi tiltøk í verk saman við børnum (málmenning, sansavenjingar osfr.) var mett at verða neyðugt við meira tíð.

- Eisini er týðningarmikið at hava í huga, at nakrir stovnar sjálvir høvdu ment og brúkt aðrar skipanir, sum í ein ávísan mun høvdu sama endamál; skipanir sum í summum førum beinleiðis mettu um trivnaðarrelatióinir o.a. Starvsfólk á hesum stovnum hildu, at TÍTT tí í ein ávísan mun kendist sum dupultarbeiði.

Her hevði verið áhugavert at kannað nærri, hvussu man kann brúka TíTT afturat øðrum skipanum, hvørji amboð eru tey týðningarmestu í ymsum støðum, og hvørji møguliga kunnu skerast burtur, tá tíðin er avmarkað.

Námsfrøðilig rágeving: kommunal, ekstern og Sernám

Tað er sum sagt sera ymiskt, hvussu nógvan stuðul ymsu stovnarnir og starvsfólkini hava fingið frá byrjan. Tey ymsu økini hava havt ymiska byrjan. Ymisk fólk hava verið og lagt lag á, og dentur sýnist at vera lagdur á ymisk viðurskifti.

Í onkrum øki vóru kommunalir námsfrøðiligir ráðgevar knýttir at royndarverkætlanini og vitjaðu regluliga fyri at stuðla uppundir íverksetanina av amboðum og mannagongdum. Aðrastaðni var tað sera avmarkað, hvussu nógv venjing starvsfólk høvdu fingið í at nýta ymsu amboðini. Eksternir ráðgevar vóru knýttir at verkætlanini og vitjaðu stovnar, og góvu í hesum sambandi stutta ráðgeving og vegleiðing . Eisini hevði Sernám átikið sær ein kunnandi, ráðgevandi leiklut innan TÍTT á einum stovni. Sum heild var hetta mett at vera positivt, men *“tíverri alt ov lítið”* (starvsfólk, skúli). Tey mettu seg hava tørv á nógv meira ráðgeving og undirvísing, áðrenn tey føldu seg tryggan til at fara undir framhaldandi arbeiðið.

Aftaná at hava havt ein ávísan leiklut í byrjanini, kom Sernám ásamt við verkætlanarleiðaran um, at har kommunalir námsfrøðiligir ráðgevar vóru, skuldi Sernám ikki vera partur av dagliga arbeiðnum. Umboð frá Sernám, ið luttóku í bólkasamrøðuni, mettu tó, at gott hevði verið at definerað leiklutin og ábyrgdarøkið hjá Sernám meira neyvt, serliga í mun til ráðgevandi leiklutin, tey hava á skúlaøkinum. Tey mettu, at tað kundi ørkymla, at tey *“skuldu hava fleiri ymiskar hattar á í senn”* (námsfrøðiligur ráðgevi, Sernám)

Stovnarnir mettu sum heild, at teir høvdu gott samband við Sernám, og fleiri av teimum nevndu eitt gott samband, sum hjá summum var vorðið enn betur av tí, at tey við útfyltum trivnaðarskjølum og greiningarfrymli høvdu betri fortreytir fyri góðum samskifti við greiðum avtalum.

Eisini mettu stovnar í økjum við kommunalum námsfrøðiligum ráðgeva seg hava eitt sera gott samband:

“Tað er ræðuliga, ræðuliga viktugt, at námsfrøðiligi ráðgevin blívir við at stuðla okkum. Hon er t.d. við á TÍTT fundunum, hon kemur inn at eygleiða ... vissi tað dettur niðurfyri, so kunnu vit ikki halda á fram ... kommunan hevur snakkað um, at vit í framtíðini á stovnunum kunnu klára okkum meira sjálvi ... ja, málið er, at leiðarin

skal verða akkersfólk ... men har eru vit ikki komin enn ... ráðgeving má til ... "
(starvsfólk, dagstovnur)

Eisini var mettt, at kommunalu og eksternu námsfrøðiligu ráðgevarnir góvu eitt týðningarmikið ískoyti til greiningartilgongdina:

"...Tey síggja tingini uppá ein annan máta ... tá hugsi eg ikki um børnini í grønari støðu, men har ein trupul støða er, sum ikki broytist ..." (starvsfólk, dagstovnur)

Tað var sera greitt, at leiðsla og starvsfólk vóru fegin um ta kunning og undirvísing, tey høvdu fingið, men at ynskiligt var, at tey fingtu høvi at fáa meira kunning og venjing í at nýta tey ymsu amboðini og mannagongdirnar *"fyri at fáa tað ordiliga undir húðina"* (starvsfólk, dagstovnur)

Um tey ikki fingtu nøktandi ráðgeving mettu fleiri vanda verða fyri, at nýtslan av amboðum og arbeiðsháttum fer at gerast ov individuell:

Vissi vit ikki øll fáa somu ráðgeving og undirvísing, so verður tað kanska ... hetta er so mín máti at tulka TÍTT uppá ... so flýtur tað eitt sindur ..." (leiðari, dagstovnur)

Summi nevna, at verkætlanin kundi verið betri fylgd upp: *at man hevur ein kontaktpersón, sum kemur á vitjan" ... soleiðis er støðan, so langt eru vit komin við at implementera ... og hann kanska fer út til tann einstaka læraran og spyr: hevur tú skilt hetta osfr. ... onkur, sum hevur serliga sett seg inn í tað ...* (skúlaleiðari)

Samstundis mettu ymiskir respondentar eisini, at tað kundi verið ein fyrimunur, at akkersfólkið komuttanifrá:

"Vit vóru glað, tá tær (eksternu ráðgevararnir) komu ... tað hjálpti okkum, men vit høvdu ynskt, at vit høvdu fingið meira kunning ... at fáa onkranuttanifrá ... onkur, sum sær problematikkin, sum vit arbeiða við, við øðrum eygum, er ordiliga gevandi ... " (starvsfólk, dagstovnur)

Onnur høvdu á lofti, at ynskiligt var at havt onkran, ið var lutfalsliga lokalur, sum man kundi heitt á, tá neyðugt var at seta spurningar um eitthvørt. Eisini hevði hesin persónur kunnað havt ábyrgd av uppfylging og áminning av ymsum tíðarfreistum. Í bólkasamrøðum við leiðarir var fleiri ferðir havt á lofti, at stovnar altíð hava úr at gera

við umsitingarligum uppgávum, og tískil er eisini sera neyðugt at kunna vita í góðari tíð, nær og hvat skal gerast.

Ein leiðari greiddi eitt nú frá, at : *“... Beint áðrenn summmarferiuna fingur vit at vita, at vit skuldu fylla skiftistalvuna út ... og tað er akkurát tá, vit sum leiðsla og sum stovnur hava mest at gera ... so tað bleiv onki gjørt við ... tí vit hava okkara mannagongdir, sum koyra í løbið av árinum ... og tað er ikki pláss fyri, at nakað kemur knappliga ...”* (leiðari, skúli)

Samstundis var byrjandi kunningin av teimum flestu ikki mett at vera nøktandi, og at hetta ávirkaði íverksetanina.

“Eg haldi, at TÍTT kom eitt sindur ud af det blå ... føli ikki, at vit vóru sett nóg nágreiniliga inn tað ... men tá man hevur sitið við tí, bleiv tað lættari ... men tað tók nógvar fundir at koma inn í tað við námsfrøðiliga ráðgevanum ... tá man fer í holt við tað, saknar man vitan” (starvsfólk, dagstovnur)

Eisini var mett serliga á fleiri stovnum, ið ikki høvdu íverksett fleiri amboð enn trivnaðarskjalið, at byrjanin av tilgongdini hevði ávirkað íverksetina av TÍTT.

Leiðarir mettu í ein stóran mun, at tað manglaði eitt yvirlit yvir íverksetanina, sum neyvt og greitt greiddi frá, hvat hendi nær. Eisini saknaðu tey sum heild meira kunning og uppfylging í mun til at minna stovnar á, nær ymisk skjøl skuldu brúkast og nær ymsar mannagongdir skuldu setast í verk.

Viðmerkingar til, hvussu arbeiðast kann innan hetta í framtíðini

- Tað tykist vera trot á einum ella fleiri einstaklingum, ið kunnu fylgja við í, at mannagongdir vera fylgdar og at starvsfólk kenna seg trygg í at nýta ymsu amboðini og sum heitast kann á, um ivi ella óvissa er um eitthvørt.
- Eisini tykist stórir tørvur vera á einari i tíðarætlan, ið neyvt greiðir frá, nær og hvat skal gerast. Hetta hevði móguliga eisini verið við til at minkað um óvissuna, leiðarir settu orð á í mun at skula fáa *“...TÍTT mannagongdirnar at passa inna í ársætlanir og langtíðarætlanir fyri stovnarnar...”* (leiðari, skúli)

- Fleiri ráðgevar hövdu royndir við, at dagstovnar hövdu valt bert at brúka ein part av amboðunum í verkætlanini frammyvir, tí tey mettu seg ikki hava orku til at nýta allan amboðskassan: *“... Tað var for nógv tilfar ... Til endans lögdu tey tilfarið til rættis til sín ... eg haldi, at tað er gott ... tí at tankagongdin aftanfyrri er so mikið góð ... at vissi tú missir mótið, orsakað av pappírarbeiði, er endamálið farið ... so tað er gott at tillaga tað ... tí grundkjarnan er tann sama, og tað er tað, sum er týðningarmikið í samband við TÍTT – tað er at síggja tað einstaka barnið ... og tað var gott ... at man ikki segði: hetta droppa vit, men hetta tillaga vit til okkum, tí so eydnast tað.”* (námsfrøðiligur ráðgevi). Hetta setir spurningin, um hvussu nógv hvør einstakur stovnur kann ganga sínar egnu leiðir, ella um vit eiga at áseta eina ávísa felagsmongd.

Niðurstøða

TÍTT verður sum heild mett at vera eitt spennandi átak, sum hevur havt ávirkan á fakliga tilvitið hjá starvsfólkunum. Hetta ger seg serliga galdandi fyri tann týdning, sum tað hevur at fáa eina heildarfatan av einstaka barninum og trivnaðinum hjá tí. Her liggur styrkin hjá TÍTT hugsjónini, og sum eisini kann fáa gagnliga ávirkan á námsfrøðiliga økið í síni heild frameftir.

Millum luttakandi starvsfólkini tykist tó ikki at vera ein felags fatan av, hvussu skipanin skal verða nýtt í gerandisdegnum og framd í verki. Tað vóru summi, sum mettu at neyðugt var at fylgja mannagongdunum neyvt, og onnur mettu, at tað átti at verið upp til hvønn einstaka stovn, hvat hóskaði best til tey.

Ein tann mest týðandi forðingin fyri einari væleydnaðari íverksetan var av mongum mett at vera avmarkaða tíðin og tilfeingið annars, ið er sett av til verkætlanina.

Mett var, at tilfarið var gott, men samstundis var hildið, at skjøluni, ið skuldu útfyllast, vóru ov tíðarkrevjandi. Hetta var breið semja um, serstakliga millum starvsfólk í dagstovnum var hetta ein týðandi spurningur:

“...hetta er eitt gott amboð við góðum potentiali, men vandin er, at tíðin, ið verður brúkt uppá hetta verður uppá bekostning av tíðini, vit kundu brúkt saman við børnunum á stovnunum ...” (starvsfólk, dagstovnur)

Viðmerkingar til, hvussu kann arbeiðast framyvir við íverksetan av TÍTT

- Fyri at íverksetanin av TÍTT skal kunna ganga sína gongd, er sera umráðandi at køn fólk leggja luttakandi stovnunum lag á, og skipa gongdina frameftir. Hetta ber millum annað í sær eina ítøkiliga tíðarætlan, umframt uppfylging og ein kontaktpersón, ið heitt kann verða á, um ivamál eru um nýtslu av amboðum, mannagongdum ella øðrum.
- Neyðugt er sum heild við betri og neyvari kunning, bæði til leiðslu, fyrisiting og foreldur.
- Tað er sera umráðandi, at neyðuga tíðin er tøk til at brúka amboðini og fylgja TÍTT mannagongdum. Hetta var av øllum fakbólkkum mett at vera av

avgerðandi týdningi fyri, at verkætlanin yvirhøvur skal kunna bera á mál. Tey mettu, at góð og greið undirvísing við jøvnum millumbilum er neyðug.

- Tað er ynskiligt, at allir avvarðandi aktørar, sum vara av børnunum, sessast kring borðið og gera sítt til at fáa eina veruliga heildarmynd av barninum og trivnaði tess. Sum áður nevnt hevur Sernám havt ein partvísan leiklut í íverksetanini av TÍTT, men tað er ikki formliga lagt inn í skipanina á nakran hátt, júst hvør leiklutur teirra er innan TÍTT. Eisin hava uttanhýsis ráðgevar verið knýttir at verkætlanini í ein ávísan mun. Her hevði tað verið ynskiligt við einari skipaðari loysn, soleiðis at øll fylgja sama leisti og fáa ta kunning, ið skal til.
- Tilfarið eigur móguliga at endurskoðast, við tí fyri eyga at stytta tað, har gjørligt er. Neyðugt er sambært fleiri starvsfólkum at gera tað einfaldari. Tó var tað eisini mettt at vera gott, at hava eitt ávíst úrval av amboðum. Í hesum sambandi mettu eitt nú bæði leiðarar og starvsfólk at alt tilfarið eigur at verða savnað í eini og somu handbók.

Viðkomandi lesnaður

Artaraz, K. M. Thurston & S. Davies (2007) Understanding family support provision within the context of prevention: a critical analysis of a local voluntary sector project. *Child and Family Social Work*, 12: 306-315.

Bronfenbrenner, U. (1979) *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Harvard University Press.

Ejrnæs, M. (2004) *Faglighed og tværfaglighed. Vilkaerene for samarbejdet mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere*. Akademisk Forlag.

Heckman (2008) *Capability Formation, Early Intervention and Long Term Health*. Outcome Research Workshop. University of Chicago, Chicago, 1 October.

Jensen, B. (2005) *Kan daginstitutioner gøre en forskel? En undersøgelse af daginstitutioner og social arv*, SFI.

Jørgensen, P.S., Ertmann, B., Egelund, N & Hermann, D. (1993) *Risikobørn. Hvem er de – hvad gør vi?* København, Sikon.

Kneer, G., Nassehi, A. & Luhmann, N. (1997) *Introduktion til teorien om sociale systemer*, København, Hans Reitzels Forlag.

Madsen, B (2005) *Socialpædagogik – Integration og inklusion i det moderne samfund*, Hans Reitzels Forlag.

Nordahl, T. (2008) *Hjem og skole. Hvordan skaber man et bedre samarbejde?* Hans Reitzels Forlag.

Rambøll (2013) *Evaluering af projektet opkvalificering af den tidlige indsats i kommunerne. Slutrapport: Opsporingsmodellens implementering og effekter*. Rapport, Socialstyrelsen.

SSP ráðgevingin (2014) *Arbeiðsbók: TÍTT – Tiltæk í tækum tíma*.

Walsh, K. et al. (2008) Case teacher and school characteristics influencing teachers' detection and reporting of child physical abuse and neglect: results from an Australian survey. *Child Abuse and neglect*, 32, 983-993.